

Grafik tasarım ürünlerinde temsil biçimi açısından yılan ve kadın figürünün kullanılması

Özlem KUM¹

¹Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Erbaa Meslek Yüksekokulu, Tokat, Türkiye

Araştırma Makalesi/Research Article		DOI: 10.70736/ijoess.619
Gönderi Tarihi/ Received:	Kabul Tarihi/ Accepted:	Online Yayın Tarihi/ Published:
21.12.2024	19.05.2025	15.06.2025

Öz

Mitoloji, bir toplumun inançlarını, evrenin ve insanın kökenine dair açıklamalarını sembolik anlatılar yoluyla ifade etmektedir. Yılan ve kadın figürlerinin aynı çalışmada incelenmesinin temel nedeni, bu iki sembolün tarihsel, mitolojik ve kültürel bağlamlarda ortak temalar etrafında anlam kazanmasıdır. Doğurganlık, bilgelik, tehlike, baştan çıkarıcılık ve dönüşüm gibi çok katmanlı kavramlarla ilişkilendirilen bu figürler hem görsel hem de anlamsal düzlemde birbirini tamamlayıcı bir sembolik birliktelik sergilemekte; aralarındaki karşılıklı etkileşimin sanat ve grafik tasarımda nasıl yorumlandığını birlikte ele almak, bütüncül bir çözümleme sunmak açısından önem arz etmektedir. Çalışmanın amacı, mitolojiden grafik tasarıma kadar uzanan süreçte yılan sembolü aracılığıyla kadın figürünün temsili ve ifadesini incelemektir. Yılan sembolizminin kadın figürüyle bağlantısını ve grafik tasarımdaki yansımalarını değerlendirmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılarak doküman analizi yapılmış, veriler betimsel analiz tekniğiyle incelenmiştir. Rastgele örneklem yöntemiyle seçilen ve yılan ile kadın sembollerini içeren 11 görsel tasarım; geniş bir yelpazede çeşitlilik sağlamak, önyargısız biçimde farklı sembolik yorumları inceleyebilmek ve kapsamı daraltarak örneklerin derinlemesine analizini mümkün kılmak amacıyla tercih edilmiştir. Sonuç olarak, yılan ve kadın sembolleri tarih boyunca hem olumlu hem de olumsuz anlamlar taşımış; grafik tasarımda ise farklı teknik ve yaklaşımlarla yeniden yorumlanmıştır. Yılanın bilgelik ve yeniden doğuş kavramlarıyla ilişkilendirilmesi, kadın figürüne çok katmanlı, güçlü ve simgesel bir anlam derinliği kazandırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Grafik tasarım, kadın ve yılan figürü, mitoloji, sembol, temsil

Usage of snake and woman figures in graphic design products in terms of representation forms

Abstract

Mythology expresses a society's beliefs and explanations about the origin of the universe and human beings through symbolic narratives. The main reason for examining snake and woman figures in the same study is that these two symbols gain meaning around common themes in historical, mythological and cultural contexts. These figures, which are associated with multi-layered concepts such as fertility, wisdom, danger, seduction and transformation, exhibit a symbolic unity that complements each other both visually and semantically; it is important to consider how the mutual interaction between them is interpreted in art and graphic design together in order to present a holistic analysis. The aim of the study is to examine the representation and expression of the female figure through the snake symbol from mythology to graphic design. In order to evaluate the connection of snake symbolism with the female figure and its reflections in graphic design, document analysis was conducted using qualitative research method, and the data were analysed with descriptive analysis technique. Eleven visual designs, selected by random sampling method and containing the symbols of snake and woman, were preferred in order to provide a wide range of diversity, to examine different symbolic interpretations without prejudice and to enable in-depth analysis of the examples by narrowing the scope. As a result, snake and woman symbols have carried both positive and negative meanings throughout history and have been reinterpreted with different techniques and approaches in graphic design. The association of the snake with the concepts of wisdom and rebirth has given the female figure a multi-layered, powerful and symbolic depth of meaning.

Keywords: Graphic design, female and snake figure, mythology, symbol, representation

Sorumlu Yazar/ Corresponded Author: Özlem KUM, E-posta/ e-mail: ozlemkum@outlook.de

GİRİŞ

Kadın ve yılan sembolizmi, tarih boyunca farklı dönemler ve kültürlerde çok çeşitli anlamlar kazanmıştır. Kadın bazen bir şeytan bazen de yılan olarak adlandırılmakta, ama genellikle üçlü bir olgu olarak görülmektedir. En eski toplumlardan olan Sümer, Mısır, Yunan, Hint mitolojilerinde ve muhtemelen buna bağlı olarak Musevilik ve Hristiyanlıkta şeytan genellikle yılan ile ilişkilendirilmiş ve kozmik dünyanın yaratılmasına neden olmuştur (Tokyürek, 2016, s. 301). Mısır kültüründe de yılan öldürücüdür. Ünlü Mısır kraliçesi Kleopatra kendisini bir kobra yılanına sokturarak intihar etmiştir. Yine mısır efsanelerinde gökyüzünde yaşayan yılan Apofi'nin her gün güneşi doğudan batıya ulaştıran Ra'nın peşinde dolaştığı ve bir gün onu öldürdüğü yer alır (Hançerlioğlu, 1975, s. 698). Yöndemli'ye (2006) göre, tıbbın simgesi olarak yılan figürü tarihte ilk kez Sümerler tarafından kullanılmıştır. Ayrıca Eski Mısır'ın en önemli sağlık merkezlerinden biri olan Thebai (Teb) şehri, ismini "tıbbın kökeni" olarak anılan bu gelenekten almış; şehrin koruyucu simgesi de yılan olmuştur.

Çoğu mitolojide yılan bir Tanrı'dır ve ölümsüzdür. Sümerlerin Gılgamış Destanı'ndan beri yılanın ölümsüzlük sembolü olduğu görülür. Aynı zamanda insanı hayrete düşüren derisini değiştirme yeteneği ve bu şekilde gençliğini yenilemesi, ona tüm dünyada yeniden dünyaya gelme gizinin ustası niteliğini kazandırmıştır. Bu giz, ona insanı şifalandıran bir özellik de yüklemiştir. Buna bağlı olarak günümüzde sağlıkla ilgili çeşitli meslek ve branşın ana sembolü yılanıdır (Şener, 2022, s. 236). Ortaçağ'da daha çok günah ve baştan çıkarıcılık ile ilişkilendirilen yılan sembolü, Rönesans'ta mitolojik figürler üzerinden bilgelik ve doğurganlık kavramlarına kaymıştır. Doğu kültürlerinde ise daha olumlu ve şifacı bir figür olarak görülen yılan, sanatta psikolojik derinlikler kazanmaya başlamış, kadının hem içsel gücünü hem de toplumla olan karmaşık ilişkisini yansıtmıştır.

İlk Sümer mitolojisinde görülen Lilith figürü Orta Çağ Hristiyanlığında sanatçı yorumlamalarında Lilith, Cennet Bahçesinde Havva'yı cezbeden yılanla ilişkilendirilir. Havva'nın zayıflığını vurgulamak için kullanılan yılan-İblis-Lilith kombinasyonundaki canlının yasak meyveye ikna etmesi ve çepeçevre gelişen olayları konu alan eserlerde son derece vurgulu iki kadın karakterin yaratılmış olduğu görülür (Yıldızeli, 2020, s. 1442). Bu tarz kombinasyonların bilgelik, doğurganlık, tehlike, ölüm ve yeniden doğuş gibi temalarla ilişkilendirilmesi, kadının bu temalardaki karmaşık ve güçlü rolünü ortaya koymaktadır. Kadın, kültürlerde, mitlerde, sanat ve tasarımda hem yaratıcı hem de yıkıcı bir sembol olarak, doğanın ve yaşamın döngüsellğinde yılanla birlikte varlık göstermiştir.

Tarih boyunca farklı coğrafyalarda ve dönemlerde ortaya çıkan bu çok katmanlı sembolik yapı, yalnızca kültürel anlatıların değil, aynı zamanda sanatsal ve görsel üretimlerin de temelini oluşturmuştur. Kadın ve yılan figürlerinin çeşitli mitolojik ve dini anlatılarda kazandığı anlamlar, sanatta olduğu kadar grafik tasarım alanında da etkili olmuştur. Bu tarihsel ve kültürel arka plan doğrultusunda, söz konusu sembollerin özellikle grafik tasarım bağlamındaki yansımalarının ortaya konması önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, mitolojideki yılan sembolü üzerinden kadın figürünün temsili ve ifadesini inceleyerek, bu sembolizmin sanat ve grafik tasarım alanındaki yansımalarının nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktır. Çalışma, yılan sembolü üzerinden kadın figürünün tarihsel ve kültürel bağlamda nasıl temsil ve ifade edildiğini ele alarak mitolojik ve sanatsal çerçevede bu sembolün evrimini ve günümüz tasarım uygulamalarında nasıl yeniden yorumlandığının anlaşılmasına olanak tanımaktadır. Bu çalışmada, yılan ve kadın sembollerinin arasındaki ilişki incelenerek, bu sembollerin mitolojiden günümüze kadar sanattaki ve grafik tasarımdaki temsilleri değerlendirilmiştir. Araştırma, bu sembollerin tarih boyunca toplumsal cinsiyet dinamikleriyle nasıl etkileşime geçtiğini ve modern grafik tasarımda nasıl yorumlandığını anlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın özgün yönü, yılan ve kadın figürlerinin tarihsel, mitolojik ve kültürel bağlamlardaki sembolik birlikteliğini grafik tasarım disiplini çerçevesinde ele alması ve bu figürlerin görsel temsillerine yönelik çok katmanlı bir analiz sunmasıdır. Yılan ve kadın figürleri, insanlık tarihi boyunca ortak ya da zıt anlam alanlarında birleşerek bilgelik, doğurganlık, dönüşüm, baştan çıkarıcılık ve tehlike gibi evrensel temaları sembolleştirmiştir. Bu bağlamda, çalışmada yalnızca bu iki figürün seçilmiş olmasının nedeni, söz konusu sembollerin kültürel hafızada kökleşmiş olmaları ve grafik tasarım ürünlerinde hâlen güçlü anlamlar taşıyarak kullanılmalarıdır. Yılan, kadının içsel gücünü, doğayla olan bağını ve dönüşüm yetisini destekleyen bir sembol olarak öne çıkarken; kadın figürü ise yılanla birlikte hem yaratıcı hem de yıkıcı yönleriyle çok katmanlı bir anlam derinliği kazanmaktadır. Bu doğrultuda, yılan ve kadın figürlerinin birlikte incelenmesi, yalnızca biçimsel değil, aynı zamanda kavramsal bir çözümlemeyi mümkün kılmakta; çalışmanın grafik tasarım bağlamında mitolojik sembollere dayalı özgün bir tartışma zemini sunmasına olanak tanımaktadır.

YÖNTEM

Araştırma grubu (evren-örneklem)

Bu araştırmada, yılan ve kadın figürlerinin grafik tasarım ürünlerindeki temsili biçimlerini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz

yöntemiyle literatür taraması ve doküman incelemesi yapılmış; internet üzerinden rastgele (random) örneklem yöntemiyle seçilen 11 kadın ve yılan sembolizmine ait görsel, doküman analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Demirci (2014), literatür taramasının araştırma konusu ile ilgili daha önce yayınlanmış kitaplar, makaleler, tezler, konferans bildirileri, tarihi kayıtlar ve raporlar gibi eserlerin aranması, bulunması ve incelenmesini içerdiğini belirtmektedir. Bu sürecin, çalışmaya katkı sağlayacak bilgilerin elde edilmesi amacıyla gerçekleştirildiğine değinmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2018: s. 189), doküman incelemesini, araştırılması amaçlanan olgu veya olgularla ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin analizini içeren bir süreç olarak tanımlamaktadır. Aslan ve Sungur’a (2024) göre, doküman analizlerinde araştırılacak konu belirlendikten sonra sırasıyla dokümanlara ulaşma, dokümanların içeriklerinin belirlenmesi, doküman içeriklerinin amaca göre incelenmesi ve elde edilen verilerin raporlanması şeklinde aşamalı bir çalışma stratejisi izlenmektedir. Mitoloji, sanat, tasarım başlıkları altında kadın ve yılan sembolü irdelenmiş, bu kombinasyonun anlamsal durumları açığa çıkarılmıştır. Rastgele örneklem yönteminin tercih edilme nedeni, yılan ve kadın sembollerinin farklı kültürel ve sanatsal yaklaşımlarla temsil ediliş biçimlerini önyargısız biçimde gözlemleyebilmektir. Bu yöntem, görsel çeşitliliği sağlamak ve belirli bir sanat akımı ya da tematik sınırlamaya bağlı kalmaksızın geniş bir yelpazeyi incelemek amacıyla kullanılmıştır.

Görsellerin seçiminde yalnızca yılan ve kadın figürlerinin bir arada bulunması yeterli görülmemiş; bu figürlerin sembolik anlam içermesi, kültürel ya da mitolojik bir temele dayanması, grafik tasarım bağlamında ifade gücü taşıması ve analiz edilmeye uygun çözünürlükte olması kriterleri esas alınmıştır. Bu doğrultuda, çalışmanın amacıyla uyumlu ve sembolik çözümlemeye olanak tanıyan 11 temsili örnek belirlenmiştir. Böylece, bilimsel geçerliliğe sahip, nitelikli ve analiz edilebilir bir örneklem elde edilmiştir. Aşağıdaki tabloda araştırma kapsamında ele alınan yılan ve kadın sembolizmine dair çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo 1. Yılan ve kadın sembolizmine ait ele alınan çalışmalar

İncelenen Çalışma	Konusu	Görsel İçerikleri
1. Snake Club Film Afişi	Lamia (hem yılan hem kadın)	Yılan, kadın
2. Şahmeran Kitap Kapağı	Şahmeran (yılan kadın)	Yılan kadın
3. Şahmaran Film Afişi	Şahmeran (yılan kadın)	Yılan, kadın, adam
4. Snake Woman Albüm Kapağı	Femme fatale (kadın)	Yılan, kadın
5. Psikeart Dergi Kapağı	Havva (kadın)	Yılan, kadın, elma, bulut
6. Medusa’nın Çılgılığı	Medusa (yılan kadın)	Yılan kadın
7. Titanların savaşı film Afişi	Medusa (yılan kadın), Andromeda (prenses), Perseus (yarı Tanrı), Pegasus (at)	Yılan kadın, adam, kadın, at
8. Şahmeran Tiyatro Afişi	Şahmeran (yılan kadın)	Yılan kadın
9. GQ Dergi Kapağı	Medusa (yılan kadın)	Yılan, kadın (Rihanna)
10. Krişna İllüstrasyon	Krişna, şefkat tanrısı (erkek), Kaliya (çok başlı yılan)	Yılan, erkek

İncelenen Çalışma	Konusu	Görsel İçerikleri
11. Yılan Prenses	Prenses	Yılan, kadın

Veri toplama araçları

Araştırma kapsamında, nitel araştırma desenine uygun olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Yılan ve kadın figürlerinin grafik tasarım bağlamında taşıdığı sembolik temsilleri incelemek amacıyla seçilen çalışmalar, içerik ve anlam çözümlemesine tabi tutulmuştur.

Verilerin toplanması/işlem yolu

Çalışma kapsamında, rastgele örneklem yöntemiyle belirlenen 11 grafik tasarım görseli değerlendirilmiştir. Örneklerin seçilmesinde; kadın ve yılan figürlerinin aynı kompozisyonda yer alması, sembolik anlam taşıması, grafik tasarım ürünü niteliği göstermesi ve analiz edilebilir teknik özelliklere sahip olması temel kriterler olarak benimsenmiştir. Seçilen görseller, figürlerin farklı kültürel ve sanatsal bağlamlardaki temsillerini ortaya koyacak biçimde yapılandırılmıştır.

Verilerin analizi

Elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz sürecinde, kadın ve yılan sembollerinin tarihsel ve kültürel bağlamları ele alınmış, grafik tasarımdaki yansımaları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Görsellerde kullanılan tasarım teknikleri ve sembolik anlamlar analiz edilerek, çalışmanın amacı doğrultusunda kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır.

BULGULAR

“Sembol olan bir şey anlamını kendi bünyesinden ziyade varlığının nedeni gibi insanın ona algılarında yüklediği gerçeklikten alır. İnsan için var oluşu karmaşık olan bir şey, algıda iyi veya kötü yönünden ziyade zıtlıklarının bütününden anlam kazanır. Ölüm ve yaşam gibi karmaşık bir konu, insan zihnini her zaman meşgul etmiş ve var oluşla birlikte kurgusal sistemleştirmeye inançların ana kaynağı olmuştur. İnsan, çevresini de ölüm ve yaşam ikilemi içerisinde sınıflandırarak sembolleştirmiştir” (Demir, 2024: s. 76). “Simge, ürün, hizmet, düşünce ya da nesneyi simgeleyen işaretlerdir” (Becer, 2011: s. 194). Ersoy’a göre (2016: s. 258), Türkçe’de “simge” ile eş anlamlı olarak “sembol” kelimesi kullanılmakta ve bu kelimenin kökü Yunancadır. Sembol, bir nesnel olay ya da olgunun düşünsel kaynaklı bir kavram veya kendi kavramının açılımları ve çağrışımlarıyla karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, semboller “evrenselleşmiş sessiz bir dil” olarak da tanımlanmaktadır. Yılan sembolü, insanlık tarihinin en eski ve en evrensel imgelerinden biridir. Mitolojilerden sanata, dinlerden

edebiyata kadar pek çok alanda yer bulmuş olan bu sembol hem olumlu hem de olumsuz anlamlar taşır. Acar'a (2023) göre, yılan, ilkçağlardan itibaren birçok medeniyet tarafından bilim, sanat, edebiyat, din ve tıbbi alanlarda yenilenme, ölümsüzlük, korku ve sonsuzluğun sembolü olarak kabul edilmiştir. Uzun ömrü ve kabuk değiştirerek kendisini yenileyebilme özelliği nedeniyle, ölümsüzlüğün ve yenilenmenin simgesi olarak görülmektedir.

Yılan figürü, özellikle kadınla ilişkilendirildiğinde daha da karmaşık ve derin anlamlara bürünür. Yılanın kadın figürüyle bağlantısı, mitolojilerde ve dinsel anlatılarda sıkça karşılaşılan bir temadır. Bu ilişkide kadın, bazen doğanın ve yaratılışın gücü olarak, bazen de baştan çıkarıcı ve tehlikeli bir unsur olarak tasvir edilir. Antik Yunan mitolojisindeki Medusa figürü, başındaki yılanlarla birlikte hem korkulan hem de saygı duyulan bir kadını temsil ederken, Hindu mitolojisindeki Naga Kanya figürü, yılan-kadın sembolüyle bilgelik ve doğanın korunması gibi daha olumlu özellikleri yansıtır. Bu temsiller, kadının güçlü ama bir o kadar da karmaşık doğasına işaret eder.

Tarihte yılan ve kadın Sembolünün tema olarak ilişkilendirilmesi

Yılan sembolü, tarih boyunca birçok farklı tema ile ilişkilendirilmiş güçlü bir figürdür. Yılanın bu temalarla olan bağlantısı, mitolojik, dini ve kültürel bağlamlarda değişiklik gösterse de genel anlamda belirli kavramlarla ilişkilendirilen güçlü bir semboldür. Kadın figürü ise bu temalar içerisinde farklı roller üstlenir; kimi zaman yılanla özdeşleştirilirken, kimi zaman yılanın etkisi altında olan bir figür olarak karşımıza çıkar. Güçlü 'ye (2024) göre, mitolojik anlatılarda çeşitli kültürlerde kötücül kadın karakterlere rastlamak mümkündür. Bu karakterler, genellikle negatif özelliklere sahip, tehlikeli veya kötü niyetli olarak tasvir edilmekte; ancak bu tasvirler kültürden kültüre farklılık gösterebilmekte ve birçok mitolojik sistemde kadın karakterlerin karmaşık ve çeşitli olabileceği vurgulanmaktadır. Bilgelik ve bilinç: Yılan, pek çok kültürde bilgelik ve bilinçle özdeşleştirilmiştir. Eski Mısır, Yunan ve Hindu mitolojilerinde, yılanlar bilgeliğin ve derin bilincin taşıyıcıları olarak kabul edilirdi. Yılanın derisini değiştirmesi, onu sürekli bir yenilenme ve yaşam döngüsünün sembolü yapmıştır. Kadın figürü, özellikle bu bilgelik temasında yılanla yakından ilişkilendirilmiştir. Örneğin, Yunan mitolojisinde tanrıça Athena'nın zeytin ağacının yanında yılan figürüyle temsil edilmesi, onun stratejik zekâ ve bilgelik tanrıçası olarak yüceltilmesinin bir göstergesidir. Ayrıca, bilgelik tanrıçalarının yılanlarla birlikte betimlenmesi, kadının bilge ve öngörülü yönünü vurgular. Karaman'a (2024) göre, insanlık tarihi boyunca hemen hemen bütün toplumlarda yılan, yaşam, ölüm, sihir ve bilginin sembolü olarak büyük değerler taşımaktadır. Anadolu'da ise yılan, insan başlı ve yılan gövdeli bir yaratık etrafında bilgelik vasfıyla ön plana çıkmaktadır. Bu mitolojik

varlık, halk arasında daha çok Şahmaran miti ile ilişkilendirilmekte ve gizemli ve olumlu yönleri dolayısıyla genellikle insanlara yardım eden, hastaları iyileştiren ve bereket getirdiğine inanılan iyiliksever bir sembol olarak nitelendirilmektedir. Doğurganlık ve yeniden doğuş: Baysal Yurdakul'a (2023) göre, yılan, eski inanç sistemlerinde doğurganlık, yeniden doğuş ve dönüşümle ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda, yılan eski Türk inanç sisteminde iyileştirici ve koruyucu bir üstün sembol olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kabulün, zamanla diğer toplumların etkisiyle şekillendiği ifade edilebilir. Sonuç olarak, yılan, geleneksel görüşte hem kötücül, yani tehlikeli, hem de iyileştirme özelliğini sembolize etmektedir.

Kadın figürü de doğurganlığın bir sembolü olarak yılanla ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda, yılan kadının yaratıcı gücünü, yenilenme kapasitesini ve yaşamın devamlılığını temsil eder. Hindu mitolojisinde yer alan Naga Kanya (yılan kadın) figürü hem doğurganlık hem de doğanın güçlerinin kadında birleştiği bir sembol olarak dikkat çeker. Kadın, burada doğanın yaratıcı ve sürdürücü güçleri, devamlılığını temsil eder. Şifa ve koruma: Yılanın sağlık ve şifa ile olan ilişkisi, özellikle Antik Yunan kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Tıp tanrısı Asklepios'un sembolü olan yılan, tıbbın iyileşme ve şifa kavramlarının bir simgesi haline gelmiştir. Zehirli bir hayvan olmasına rağmen, yılanın zehrinin aynı zamanda iyileştirici bir yön taşıdığı düşünülmektedir. Kadın figürü, yılanın şifa verici gücü ile ele alındığında, koruyucu ve iyileştirici bir rol üstlenmektedir. Şifacı kadınlar ve büyücüler, sıklıkla yılan sembolü ile özdeşleştirilmektedir. Örneğin, mitolojik figürlerden Medea (Medeia), yılanları kullanarak hem şifa veren hem de büyü yapan bir karakter olarak bilinmektedir. Kadın figürü bu bağlamda, doğanın iyileştirici güçlerinin aracısı olarak yılanla birlikte simgelenmektedir. Akkaya'ya göre (2022), Radloff'un derlediği Altay Yaratılış destanında, Tanrı hem Hayat Ağacı'nı hem de yarattığı biri dişi, biri erkek iki insanı, Şeytandan korumak için bir yılan figürünü görevlendirmektedir.

Tehlike ve baştan çıkarma: Yılan sembolü, birçok kültürde aynı zamanda tehlike ve baştan çıkarıcılıkla da ilişkilendirilmiştir. Hristiyan mitolojisinde yılan, Âdem ve Havva'nın cennetten kovulmasına neden olan baştan çıkarıcı bir varlık olarak tanımlanır. Çiftçi ve Kurt'a göre, yılan sembolü İslam kültürü, edebiyatı, tarihi ve sanatı içerisinde önemli bir yer edinmiştir. İslam literatüründe yılan, genellikle İblis 'in Hz. Âdem ve Hz. Havva'yı cennetten çıkarmak için kullandığı bir figür olarak tasvir edilmektedir. Burada yılan, günah ve ayartmanın bir sembolüdür. Kadın, yılanın baştan çıkarıcı ve tehlikeli özellikleriyle birleştirildiğinde, sıklıkla femme fatale (tehlikeli kadın) figürüyle ilişkilendirilir. Hristiyanlıkta Havva, yılanın baştan çıkardığı kadın olarak günahın aracısı olarak görülür. Medusa gibi mitolojik figürlerde

ise, kadın hem çekici hem de tehlikeli bir figür olarak betimlenir; yılanlar onun gücünü ve aynı zamanda tehlikesini simgeler. Ölüm ve yeniden diriliş: Yılan, döngüselligi ve kendini yenileme kapasitesi nedeniyle ölüm ve yeniden dirilişle de ilişkilendirilir. Yılanın ölümden sonra bile varlığını sürdürebilmesi, bazı kültürlerde onun ölümsüzlüğü temsil etmesine neden olmuştur. (Baysan, 2023) çalışmasında, Eski Mısır'da yılan Apep'in sürekli öldürülmesine rağmen her gün yeniden doğduğu ve her gece tekrar saldırdığı inancının, muhtemelen yılanın deri değiştirmesinden kaynaklanan yenilenmeyi temsil ettiğine değinmiştir. Bu temada kadın da yılan gibi ölüm ve yaşam arasındaki aracı olarak sembolize edilir. Özellikle bazı mitolojik figürlerde, kadın ve yılanın bir araya gelmesi, yaşamın ölümden sonra yeniden başlayabileceğine dair bir umut verir. Kadının doğurganlığı, bu yeniden doğuş döngüsünde yılanın yanında anlam kazanır. Ölüm tanrıçaları ya da ölüm ve yeniden doğuş tanrıçaları sıklıkla yılanlarla birlikte tasvir edilmiştir. Doğa ve doğanın gücü: Yılan, toprağın ve doğanın bir parçası olarak doğrudan yeryüzü ile ilişkilidir. Doğanın döngüselligi, yılanın davranışları ve şekliyle özdeşleşmiştir. Bu sebeple yılan, doğanın kontrol edilemeyen, bazen tehlikeli ama aynı zamanda hayat veren yönlerinin bir simgesi olmuştur. Çelebi'ye (2023) göre, yılanın deri değiştiren bir sürüngen olması, onun ölüp dirilen bir yapıya sahip olduğu şeklinde değerlendirilmesine yol açmış ve kendini yenilemesi ayın evreleriyle özdeş görülmüştür. Ayrıca, yılanın zehrinin öldürücü özelliğinin yanı sıra tedavi edici bir yanının da olması, onun yeniden doğuşun sembolü olarak tahayyül edilmesine neden olmuştur. “Kadın ve doğa üzerindeki eril tahakkümün kadının doğurganlığı, besleyiciliği ve koruyuculuğu gibi kadınsı özelliklerinin daha barışçıl ve yaşanılır bir gelecek ve dünya için belirleyici olduğu savunulmaktadır. Bu bağlamda kadının dişil yanının “tanrıça tinselliği” ile birleştirilerek potansiyel bir kurtarıcı güce dönüşmesi beklenmektedir” (Özcan Elçi, 2023: s. 85). Kadın figürü, tarihsel süreçte doğayla özdeşleştirilen bir varlık olarak, yılanın doğayı temsil eden güçleriyle birleşmiştir. Kadın, yılanla birlikte doğanın yaratıcı ve yok edici yönlerini temsil eder. Bu durum, doğa tanrıçaları ya da doğanın gücünü simgeleyen mitolojik kadın figürlerinde kendini gösterir. Gaia (Yunan mitolojisinde toprak ana) veya Nüwa (Çin mitolojisinde yılan bedenli yaratıcı tanrıça) bu tip figürlere örnek olarak verilebilir.

Yılan ve kadın: Semboller arasındaki çatışma ve denge

Yılan, tarihte mitolojilerden modern kültüre kadar geniş bir anlam yelpazesi sunmasının yanı sıra hem yaratıcı hem de yıkıcı güçlerle ilişkilendirilmiştir. Bu çift yönlülük, yılanın doğasıyla ilgili derin sembolik anlamları ortaya koymaktadır. Yılmaz'a göre (t.y.), tarihin engin hafızasında bıraktığı işaretlere bakıldığında, yılanın kutsal kabul edildiği görülebilir. Yılanın

sahip olduğu kusursuzluk, yeraltında yaşaması, daralan derisini tek parça sıyrarak kendini yenilemesi, dişleri ardında biriktirdiği zehri, ağzını açmadan sallayabildiği çatal dili, avını sıkması ve yutması gibi birçok özelliği, daire, spiral ve yay şeklini alan vücudunun kuma ‘S’ler çize çize ilerlemesi, sessizce aniden yaklaşması ve kaybolması, harabeliklerde ve ıssızda yaşamayı tercih etmesi gibi faktörler, yılanı insan için her zaman ilginç kılmıştır.

Yılan sembolünün yaratıcı güçlerine değinildiğinde; birçok kültürde yeniden doğuş, dönüşüm ve iyileşme anlamlarında kullanılmıştır. Yılanın derisini değiştirmesi, sürekli bir yenilenme ve büyüme sürecini temsil etmektedir. Örneğin, Hindistan ve Güneydoğu Asya mitolojilerindeki Naga figürleri hem koruyucu hem de bilgelik taşıyan varlıklar olarak görülmektedir. Duman’a (2023) göre, kadın figürlerinin yanında sıkça karşımıza çıkan yılan benzeri semboller de bulunmaktadır. Yılanın doğumla bağlantısı bilinmekte olup, Campbell’in Neolitik Çağ ve Erken Tunç Çağı’nda tanrıçayı ele aldığı bölümde yılanın kadınla benzerliğinden dolayı lanetlendiği ifade edilmektedir. Yılan, toprağı eken bütün toplumlarda önemli bir yere sahiptir ve yaşamın, ölümü defetme gücüyle ilişkilendirilmektedir. Bunun nedeni, yılanın derisini değiştirebilen bir hayvan olmasıdır; bu özellik, ona yeniden doğma ayrıcalığını verir. Kadın ve doğa da benzer bir dönüşüm yaşamaktadır. Bu sebeple, kadın, doğa ve yılan lanetlenmiştir.

Yılan ayrıca tıp ve sağlıkla da ilişkilendirilir; tıp sembolü olan Asclepius’un asasındaki yılan, iyileşme ve sağlık anlamını taşımaktadır. Yılan sembolünün yıkıcı güçleri ise genellikle zehirli ısırıkları ve tehlikeli doğası ile ilişkilidir. Örneğin, Yunan mitolojisinde Medusa’nın bakışlarıyla taş kesme özelliği, yılanın ölümcül ve tehditkâr doğasının bir temsili olarak görülmektedir. Yılan sembolizminin bu karanlık yönü, bireysel ve toplumsal düzeyde korku ve tehdit unsurlarıyla ilişkilendirilmiştir. Tarihte kadın sembolü, kadının toplumdaki yeri ve sembolik çatışmaları bağlamında kullanılmıştır. Kadın figürü, toplumdaki çeşitli rollerle ilişkilendirilen çok katmanlı bir semboldür. Bu roller, yılanın yaratıcı ve yıkıcı güçleriyle nasıl çatıştığını ve dengelendiğini anlamak açısından önemlidir. Kadın figürü, özgürleşme ve kendini bulma süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Yılanın dönüşüm ve yeniden doğuş teması, kadınların toplumsal baskılardan kurtulma ve kendi kimliklerini bulma arzusuyla örtüşmekte; modern kültürde, kadın karakterler genellikle güçlü, bağımsız ve yenilikçi olarak tasvir edilmektedir. Bu, yılanın yaratıcı yönüyle uyumlu bir şekilde, kadınların toplumsal sınırları aşma çabasıyla ilişkilidir. Kadın figürü, toplumsal baskılar ve sınırlar içinde sıkışmışlık temasını da yansıtmakta; yılanın yıkıcı yönü, kadınların karşılaştığı zorluklar ve engellerle paralellik göstermektedir. Kadınların tarihsel olarak karşılaştığı toplumsal baskılar, onları

sınırlayan ve sıkıştıran güçlerle ilişkili olarak yılanın tehlikeli doğasıyla benzerlik taşır fakat bu baskılarla başa çıkma süreci, yılanın yaratıcı ve dönüştürücü güçlerini sembolize etmektedir. Yılan ve kadın figürleri arasındaki sembolik ilişki, bireysel ve toplumsal düzeyde derin bir anlam yelpazesi sunmaktadır. Yılanın hem yaratıcı hem de yıkıcı doğası, kadınların toplumdaki rollerinin karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu yansıtmaktadır. Kadın sembolü, yılanın dönüşüm ve özgürleşme temalarını içerecek şekilde güçlenebilirken, aynı zamanda toplumsal baskılar ve sınırlarla mücadele etmektedir. Bu sembolik denge hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sürekli bir evrim ve gelişim sürecini temsil ederken bir taraftan da yılan ve kadın sembolleri arasındaki çatışma ve denge, çok yönlü bir sembolizmi de ifade etmektedir. Yılanın yaratıcı ve yıkıcı güçleri, kadın figürünün toplumsal rolleriyle nasıl ilişkilendiğini ve çatıştığını anlamak açısından derin bir içgörü sunmasının yanı sıra bu sembollerin birleşimi, özgürleşme, kendini bulma ve toplumsal baskılarla mücadele temalarını içeren zengin bir anlatı da sunmaktadır.

MİTOLOJİLERDEN SANAT VE GRAFİK TASARIMA UZANAN YOLCULUKTA “YILAN VE KADIN”

Bu bölümde yılan ve kadın sembolünün mitolojik sürecinden başlayarak sanat ve tasarımda yer bulma serüvenine yer verilmiştir.

Mitolojide yılan ve kadın sembolü

Mitolojinin 21. yüzyılda sanat dallarında birçok sanatçıya ilham vermeye ve esin kaynağı olmaya devam eden bir kültür unsuru olduğu belirtilmektedir (Sungur & Gorgoretti, 2024: s. 179). Mitoloji, olayları değil, olayların ortaya çıkma sebeplerini açıklamaktadır. Gerçek dünyanın resmini çizmeden, bu âlemin sembollerle kavranılmasını sağlamaktadır. Mitolojinin, olayların kendisinden ziyade, bu olayların ortaya çıkış sebeplerini açıklamaya çalıştığı ve gerçek dünyanın doğrudan bir tasvirini sunmak yerine, bu âlemin semboller aracılığıyla anlaşılmasını sağladığı ifade edilmektedir (Duydu & Karabey Tekin, 2022: s. 1209). Mitolojinin, gerçek hayata uymayan efsanevi hikâyelerin ve masalların nasıl geliştiğini, güzelleştiğini, ifade ettikleri anlamı ve inancı aktaran, ayrıca bu alanda yetişen bilginlerin düşüncelerini ortaya koyan bir ilim olduğu belirtilmektedir (Danışman & Thorpe Millard, 2023: s. 349). Farklı kültür ve mitolojilerde bilgelik, şifa, ölüm, yeniden doğuş, tehlike ve aldatma gibi anlamlar barındıran yılan sembolü, insanlık tarihinin en eski, en güçlü ve en yaygın kullanılan sembollerinden biridir. Bu sembol “kadın” figürü ile bir araya getirildiğinde, güçlü ve karmaşık bir temsile dönüşerek tarihin birçok döneminde sanat, mitoloji, edebiyat alanlarında, dinsel öğretilerde kullanılmış; yılan ve kadın figürü arasındaki bu derin bağ,

mitolojik kökenlerden modern sanat akımlarına kadar süregelen geniş bir yelpazede yer almıştır. Tarihsel süreçte, mitolojilerde yılan ve kadın figürü arasındaki ilişki genellikle kadının doğurganlığı, bilgelik, doğanın güçleri ve bazen de tehlikeli yönleriyle ilişkilendirilmiştir.

Resim 1. (soldan sağa): (a) Medusa, (b) Cihuacoatl

Yunan mitolojisinde yılan-kadın olarak bilinen Medusa, bakışlarıyla insanları taşa çeviren yılan saçlı güçlü bir figürdür; bir zamanlar güzel bir kadinken Athena tarafından lanetlenmiş ve saçları yılanlara dönüşmüştür. Acar ve Bora (2023) çalışmalarında, Yunan mitolojisinde “Medusa” isminin “dişi gardiyan” veya “koruyucu dişi” anlamına geldiğini belirtmektedir. Medusa’nın (Resim 1, a), yılanlarla olan ilişkisi, kadın figürünün hem yaratıcı hem de yıkıcı güçleri simgeleyebileceğini göstermektedir. Aztek mitolojisinde Cihuacoatl (Yılan Kadın) olarak adlandırılan, annelik ve doğurganlık tanrıçası olan bu kadın figürü (Resim 1, b), yılan sembolizmi ile doğrudan ilişkilendirilen bir başka örnektir. Yaşamın ve ölümün sürekli döngüsünü simgelemesi bağlamında doğanın döngüsünün merkezinde yer alan bu kadın figürü Meksika devleti için zaferi temsil etmesi sebebi ile siyasi bir sembol olarak önemlidir.

Resim 2. (soldan sağa): (a) Naga Kanya, (b) Wadjet, (c) Nure-onna

Hindu mitolojisinde bilgelik, koruma ve doğanın güçlerinin sembolü olan Naga Kanya, yarı kadın yarı yılan olarak tasvir edilmektedir. Hinduizm, Budizm ve Jainizm’de kutsal ve yarı tanrısal olan Naga Kanya (Resim 2, a), kadın figürüne kutsallığın yanı sıra koruyucu bir anlam da yüklemektedir. Papirüs kağıdının sapına sarılmış bir kobra olarak tasvir edilen Wadjet

(Resim 2, b), Antik Mısır mitolojisinde yılan tanrıçadır ve ismi “yeşil olan” anlamına gelmektedir. Doğa ile olan bağlantısının metaforik olarak aktarıldığı bu güçlü mitolojik figür, genellikle kobra olarak veya bir kobra başlığı ile betimlenmekte ve doğurganlıkla da ilişkilendirilmektedir. Japon mitolojisinde yılan vücudu ve kadın başıyla tasvir edilen Nure-onna (Resim 2, c), genellikle insanlara musallat olan bir yılan kadındır. Adı Japonca’da “ıslak kadın” anlamına gelmektedir. Nehir ve su kenarlarında yalnız şekilde ağlayan bir kadın gibi davranarak insanlara saldıran ve zaman zaman onları yiyen Nure-onna, genellikle geleneksel Japon sanatında ve popüler kültürde manga ve anime gibi medya biçimlerinde tasvir edilir.

Resim 3. (soldan sağa): (a) Nüwa, (b) Lamia, (c) Lilith

Yaratılış mitlerinde yer alan Umay (Umay Ana, Umay Ene) ve Nüwa (veya Nügua) gibi kadın imgelerinin, bulundukları toplum ve dönemlerde koruyuculuk, sahiplenme, ışık, aydınlık, bereket, doğurganlık, oluşum ve gelişim gibi kavramların doğrudan ya da dolaylı temsilcileri olduğu ifade edilmektedir (Yavuz Kalın & Selçuk, 2023: s. 204). Nüwa (veya Nügua) Çin mitolojisinde insanları yaratan ve evreni koruyan önemli bir tanrıçadır. Doğurganlıkla da ilişkilendirilen tanrıça genellikle beline kadar insan, alt formu yılan olarak betimlenmektedir. Vücudunun yılan şeklinde olan kısmı Nüwa’nın (Resim 3, a), doğa ile olan bağlantısını ve yenilenme gücünü simgelerken, insan gövdesi kısmı yaratıcı, koruyucu özelliklerini ifade etmektedir. Nüwa’nın yarı yılan yarı insan formu hem yaratıcı hem de yıkıcı güçleri bir arada simgelerken, aynı zamanda doğurganlık, evrensel düzen ve yaşamın sürekliliğini ifade etmektedir. Yunan mitolojisinde Lamia, genellikle bir iblis ya da canavar olarak betimlenmiştir. Zeus’un sevgililerinden biri olması sebebiyle Hera’nın gazabına uğrayarak kendi çocuklarını öldürmüştür ve bu trajedi sonrası Lamia (Resim 3, b), diğer kadınların çocuklarını avlayan bir canavara dönüşmüştür. Yarı insan yarı yılan formu ile betimlenmesi onun onun tehlikeli ve aynı zamanda çekici doğasını yansıtmaktadır. Çekici ve güzel bir kadın olarak tasvir edilmesi, onun baştan çıkarıcılığını yansıtır; ancak iç dünyası kötülük ve acılarla

doludur. Bu iki yönlü doğası, onu hem baştan çıkarıcı ve güzel hem de yıkıcı ve tehlikeli bir figür haline getirir. Lamia'nın trajedi ile başlayan hikayesi zamanla canavara dönüşmesiyle sonuçlanır ve bu dönüşüm mitolojide kadının çekicilik ve yıkıcılık arasındaki karmaşık ilişkisinin simgesi haline gelmiştir. Lilith, Yahudi mitolojisinde tanınan bir figürdür, ayrıca Mezopotamya ve modern esoterik ve Yeni Çağ inançlarında da çeşitli roller üstlenmiştir. Lilith'in kökenleri Mezopotamya mitolojisine dayanır ve genellikle bir tür kötü ruh veya demon olarak tasvir edilir. Yahudi mitolojisinde ise Adem'in ilk eşi olarak görülür ve Âdem ile eşit yaratıldığı için onun buyruklarına karşı çıkarak kadının bağımsız gücünü simgeler. Lilith'in Adem'i terk etmesinden sonra yaratılan Havva, Lilith'in aksine Adem'e karşı daha uysal ve itaatkardır. Lilith, yeryüzündeki çocuklarının öldürülmesinden dolayı öfkeyle yılan ve şeytanla iş birliği yaparak Âdem ve Havva'dan doğacak çocukları öldürmeyi hedeflemiştir. Lilith (*Resim 3, c*), kadın gücünün ve bağımsızlığının sembolü olarak görülmesine rağmen genellikle bir demon veya kötü ruh figürü olarak tasvir edilmiştir. Şeytanın yardımcılığını yapması, yeryüzündeki ilk erkek figürüne hizmet etmeyi reddetmesi, eşitlik talep etmesi ve cinsel hayatını kendi istediği şekilde yaşaması nedeniyle günümüzde ayıp ve aykırılığın temsilcisi olarak kabul edilir.

Resim 4. (soldan sağa): (a) Echidna, (b) Melusina

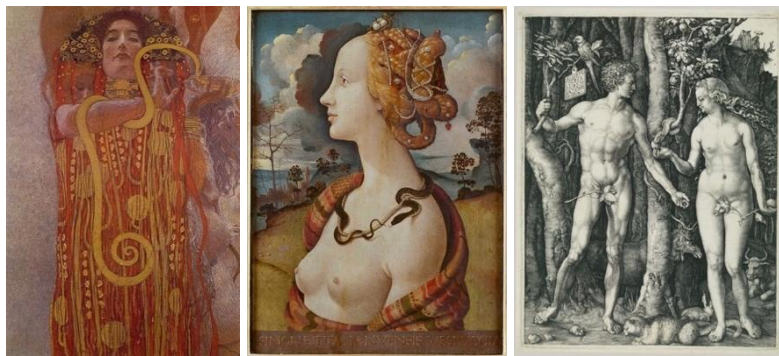
Yunan mitolojisinde “Canavarların Annesi” olarak bilinen Echidna (*Resim 4, a*), yarı insan yarı yılan olarak tasvir edilmektedir. Cerberus (üç başlı köpek), Hydra (çok başlı yılan), Chimera (aslan, keçi ve yılan karışımı) gibi canavarların annesi olarak bilinmektedir. Antik Yunan sanatında ve modern popüler kültürde karmaşık ve korkutucu bir figür olarak yer almaktadır. Avrupa mitolojisinde genellikle yılan veya balık biçimiyle tasvir edilen Melusina'ya bir kral veya soylu tarafından ihanet edilerek su perisi olarak lanetlenmiştir. Melusina (*Resim 4, b*), sanat eserlerinde genellikle su kenarlarında, nehirlerde veya denizlerde tasvir edilmekte ve görsel temsilleri, onun yarı insan yarı su yaratığı doğasını vurgulamaktadır. Lanet temasıyla ilişkilendirilmesinin yanı sıra kadınların gizemli ve güçlü doğasını da simgelemektedir. Çekici ve korkutucu unsurları aynı anda taşımasından dolayı bu ikili doğası gereği karmaşık bir figür olarak tanımlanır; bu sebeple iyi veya kötü kavramlarından biri ile

nitelendirmek mümkün değildir. Mitoloji, genellikle gerçekleri farklı bir dil ve üslupla yansıtmaya yarayan bir anlatı çeşididir. Mitolojik figürlerin derinlemesine analiz edilmesiyle, tarih ve toplum tarihi hakkında geniş bir perspektif kazanılmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca toplumlar kendi deneyimlerini, ahlaki normlarını mitolojiyle şekillendirmişlerdir. Ortaya çıktıkları dönemin toplumsal koşullarından bağımsız olmayan mitolojik anlatılar günümüzde kadın temsillerinde hala kullanılmaya devam etmektedir. Sanatta da yılan ve kadın sembolü hem mitolojik referanslarla hem de modern yorumlarla sıkça ele alınmıştır.

Resim 5. (soldan sağa): (a) Denizden gelen canavar, Bamberg kıyameti, 140 nolu elyazması, XI.yy, Bamberg, Staat Bibliothek , (b) Kleopatra- Giampietrino, (c) The Angel with the Serpent-Evelyn de Morgan

Denizden gelen canavar (*Resim 5, a: Eco, 2020: s. 77*) illüstratif bir yaklaşımla resmedilmiştir. 1524-1526 yılları arasında Giampietrino tarafından yapılan Kleopatra (*Resim 5, b*), İtalyan Rönesans yağlıboya resmidir. Kamu malı olan resim, “sanatta yılanlar ve ölüm” olarak etiketlenmiştir. Yılanlı melek (*Resim 5, c*), Evelyn De Morgan’ın 1870-1875 yılları arasında Raphael Dönemi Öncesi yaptığı bir yağlıboya tablodur. Özel bir koleksiyona tabii olan resim kamu malıdır ve “melekler ve yılanlar” olarak etiketlenmiştir.

Resim 6. (soldan sağa): (a) Hygieia- Gustav Klimt, (b) Portrait De Simonetta Vespucci- Piero Di Cosimo, (c) Adam and Eve- Albrecht Dürer

Gustav Klimt (1862 -1918) Hygieia’yı (*Resim 6, a*) Medicine adlı tavan resminin bir parçası olarak yapmıştır ve eser 1900 yılında tamamlanmıştır. Hygieia figürü, bu eserin en dikkat çekici unsurlarından biridir ve sağlık tanrıçasını sembolize etmektedir. Eser, İkinci

Dünya Savaşının sonunda Alman SS kuvvetleri tarafından yok edilmiştir; orijinal resim şu anda mevcut değildir. Bazı siyah-beyaz fotoğrafları ve Hygieia'ya ait çeşitli detayların reproduksiyonları günümüze ulaşmıştır. Yunan sağlık ve hijyen tanrıçası Hygieia, kolunda altın bir Asklepios yılanı ve elinde bir kupa ile tasvir edilmiştir. Bu şekilde kolu, kadehin sapı işlevi görür. Zehirsiz olan Asklepios yılanı, insanlara tehdit oluşturmaz ve sağlığın sembolü olarak kabul edilir. Piero di Cosimo, Simonetta Vespucci'yi boynundaki engerek yılanı ile Kleopatra olarak tasvir etmiştir. “Simonetta Vespucci'nin Portresi, İtalyan Rönesans ressamı Piero di Cosimo'nun yaklaşık 1480 veya 1490 tarihli tuval üzerine yağlı boya tablosudur” (Wikiwand, n.d.). Resimde Simonetta'nın (*Resim 6, b*) uzun, dalgalı saçları, zarif yüz hatları ve ince bedeni, Rönesans'ın idealize edilmiş güzellik anlayışını ve estetik değerlerini başarılı bir şekilde yansıtmaktadır. Albrecht Dürer'in *Adam and Eve* gravürü (1504), Rönesans sanatının en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilir. Hristiyanlığın yaratılış mitine dayanarak Âdem ile Havva'nın cennetten düşüşünü betimlendiği bu eserde (*Resim 6, c*) Âdem ve Havva'nın çıplak bedenleri, insan formunun estetik ve mükemmellik idealine uygun olarak tasvir edilmiştir. Âdem sol eliyle yasak ağacın dalını tutarken, Havva sağ eliyle yasak meyveyi uzatır; yılan ise yasak ağacın etrafına dolanmış, Havva'yı günaha teşvik eder durumda resmedilmiştir.

Resim 7. (soldan sağa): (a) Cleopatra'nın ölümü- Peter Paul Rubens, (b) Jane Avril- Henri de Toulouse-Lautrec, (c) Medusa- Caravaggio

Rubens'in ünlü eseri *Cleopatra'nın ölümü* (1615-1617), Mısır Kraliçesi Kleopatra'nın dramatik bir şekilde yılan tarafından öldürülmesini konu alır. Eserde, yılan hem ölümün hem de Kleopatra'nın kaderini belirleyen bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Kadın ve yılan ilişkisi (*Resim 7, a*), burada trajik bir sonla buluşur; yılan, Kleopatra'nın yaşamını sonlandıran ve aynı zamanda onun tarihsel anlatısındaki en çarpıcı unsurlardan biri haline gelen simgedir. Henri de Toulouse-Lautrec'in Jane Avril isimli eseri 19. yüzyıl Paris gece hayatının önde gelen figürlerinden biri olan ünlü kabare dansçısı Jane Avril'i (*Resim 7, b*) betimlemektedir. İllüstratif bir tarzla resmedilen figür olabildiğinde ince çizgilerle görselleştirilmiştir. Caravaggio'nun *Medusa* eseri (1598), Barok sanatının öncüsü olarak kabul edilen sanatçının ustalığını ve

yenilikçi yaklaşımını sergileyen önemli bir çalışmadır. Eserde Medusa'nın tasviri (*Resim 7, c*), hem bir tehdit hem de bir kurban olarak algılanmakta; bu durum, güç ve zayıflığın iç içe geçtiğini simgelemektedir. Caravaggio'nun kullandığı dramatik anlatım, izleyicide hem çekim hem de korku hissettiren yoğun bir deneyim yaratmaktadır. (Altın Akkaya, 2023: s. 48) çalışmasında, Batı ikonografisinde bilge ve şifacı yılan, kadın ile kötücül bir varlığın simgesine dönüştüğüne değinmiştir.

Grafik tasarımda yılan ve kadın sembolü

Grafik tasarımda semboller, soyut veya somut imgeler aracılığıyla görsel iletişimi derinleştirirken karmaşık kavramları sadeleştirerek izleyiciyle duygusal ve bilişsel düzeyde etkileşim kurmaktadır. Bu semboller, soyut düşünceleri somutlaştırarak belirli anlamlar ve duygular uyandırmakta, tasarımın mesajını hızlı ve etkili bir şekilde iletmektedir ve aynı zamanda kültürel bağlamları aşarak evrensel bir iletişim sağlamaktadır. Çalış Zeğerek'e (2020) göre, bireylerin hayal gücünü ve kavrama yetisini uyaran semboller, akılda kalıcı ve hızlı algılanabilir olmaları nedeniyle grafik tasarımda etkili bir görsel iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Kültürden kültüre farklılık gösterse de evrensel nitelikler taşıyan semboller, görsel iletişimde önemli bir yer tutmakta ve grafik tasarım alanında mesajların anlamlandırılmasında yalın bir anlatım dili olarak sıklıkla tercih edilmektedir. Sembollerin görsel iletişimdeki rolü, izleyicinin bilinçaltındaki duygulara hitap ederek güçlü etkiler yaratmakta ve bu etkiler, izleyiciyi derin anlamlar keşfetmeye yönlendirmekte ve çok katmanlı iletişim ile çeşitli çağrışımlar sunmaktadır. Örneğin, güvercin genellikle barışı simgelerken, yılan tehlike, bilgelik veya başkaldırıyı temsil etmektedir. Ayrıca, bazı semboller kültürel sınırları aşarak evrensel bir dil haline gelmekte ve bu sayede farklı coğrafyalardan izleyicilerle ortak bir iletişim zemini oluşturmaktadır. Semboller, tasarım sürecinde estetikliğin yanı sıra anlam yükü de taşımaktadır. Grafik tasarım süreçlerinde sembolik anlamların doğru şekilde yansıtılması bu bağlamda önemlidir. Sembolik anlamların doğru şekilde yansıtılması, tasarımın etkili iletişimi açısından gereklidir.

Yılan sembolü, grafik tasarımda kültürel, mitolojik ve psikolojik bağlamlarda çeşitli anlamlar taşımaktadır. Antik Mısır'da koruyucu güç, Yunan mitolojisinde sağlık ve bilgelik, Hinduizm'de ise dönüşüm ve yeniden doğuş ile ilişkilidir. Mitolojik bağlamda yılan yeniden doğuş, bilgelik ve güç temalarını temsil etmekte, bazı mitolojilerde ise tehlike ve kötülüğün sembolü olarak değerlendirilmektedir. Sivri ve Akbaba'ya (2018) göre, yılanın ölüm ve kötülükle ilişkilendirilen yönü yeraltını temsil ederken, yaratılış ve deri değiştirme özellikleri yeryüzünü ve yeniden dirilmeyi simgeler. Yılan, yeryüzünü temsil eden bu özellikleriyle ağaç,

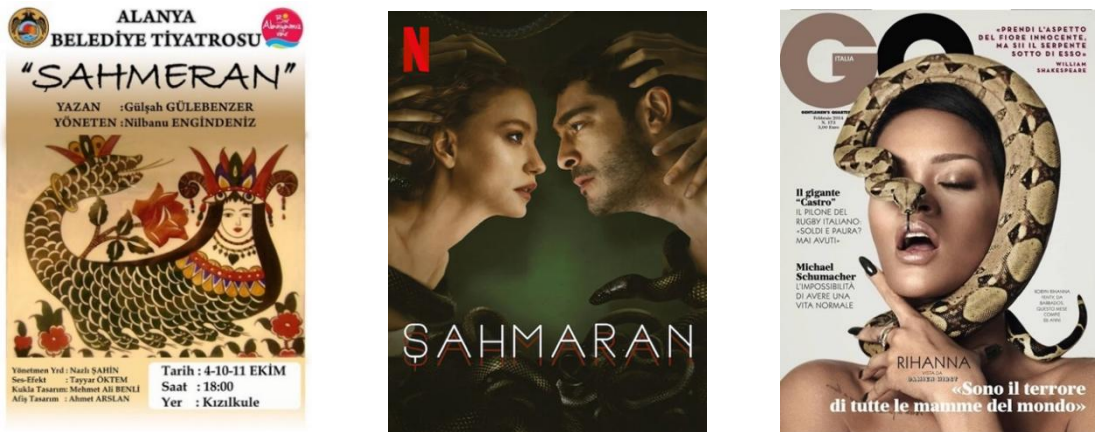
yumurta ve su gibi unsurlarla bağlantı kurarak hayatı, üremeyi ve doğurganlığı ifade etmektedir. Grafik tasarımda, yılan sembolü tasarımın temalarını ve mesajını güçlendirmek amacıyla kullanılmakta; sembolün kültürel ve psikolojik çağrışımları, tasarımın görsel iletişimdeki rolünü pekiştirmektedir. Kadın imgesinin yılan sembolü ile ilişkisi, kültürel ve mitolojik bağlamlarda derin anlamlar taşımaktadır. Bu ilişki, kadın figürünün yılanla birleştirilmesiyle doğurganlık, bilgelik ve dönüşüm temalarını temsil etmekte ve zengin görsel ile anlam derinliği oluşturmaktadır. Yunan mitolojisindeki Medusa'nın tehlike ve bilgeliği, Antik Mısır'daki yılan ve kadın figürlerinin güç ve doğurganlığı simgelemesi gibi örnekler, bu temaları desteklemekte ve grafik tasarımda kadın ve yılan birleşimi, izleyicilere kültürel ve mitolojik çağrışımlar sunmaktadır.

Resim 8. (soldan sağa): (a) Snake club film afişi, (b) Titanların savaşı film afişi, (c) Şahmeran, kitap kapağı

2012 yapımı *Snake Club: Revenge Of The Snake Woman* film afişi, grafik tasarım açısından dikkat çekici ve etkileyici unsurlar içermektedir. Afişin kompozisyonu, dramatik ve korku temalarını yansıtarak ana karakterlerin öne çıktığı bir düzenleme sunarken yan öğeler destekleyici rol oynamaktadır. Afişteki yılan ve kadın figürleri (Resim 8, a) hem görsel etkileyciliği artırmakta hem de filmdeki tematik unsurları vurgulamaktadır. Bu sayede izleyiciye hem çekici hem de ürkütücü bir etki sağlanmaktadır. Snake Club: Revenge of the Snake Woman film afişi, grafik tasarım unsurlarını etkili bir şekilde kullanarak filmdeki korku ve gerilim temalarını görsel olarak ifade etmekte; yılan ve kadın figürleri, afişin ana temalarını ve duygusal tonunu destekleyen güçlü semboller olarak öne çıkmaktadır. 1981 yapımı *Clash of the Titans* (Titanların Savaşı) filmi, Yunan mitolojisindeki Perseus mitinden uyarlanmıştır ve afiş tasarımı, filmdeki mitolojik temaları ve karakterleri etkili bir şekilde yansıtmaktadır. Afiş, dinamik bir kompozisyonla güçlendirilmiş dramatik bir hava yaratmaktadır; merkezi figür olarak Perseus, güçlü renkler ve kontrastlarla vurgulanmıştır. Perseus'un ön planda yer alması

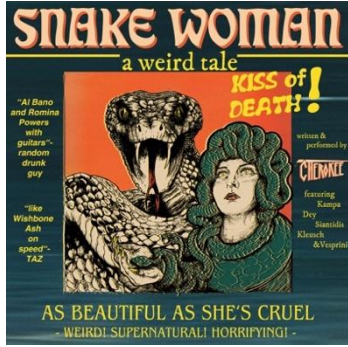
(Resim 8, b), ana karakterin belirginliğini desteklerken, arka plandaki mitolojik yaratıklar ve yılanlar afişin epik havasını pekiştirmektedir. Yılan figürü tehlike ve kötülüğü simgelerken, Andromeda karakteri romantik ve dramatik unsurları desteklemektedir. Bu bağlamda, film afişi grafik tasarımın gücünü kullanarak mitolojik unsurları etkili bir biçimde yansıtmaktadır; yılan ve kadın figürlerinin kullanımı, filmin temalarını ve karakterlerini vurgularken izleyicinin beklentilerini ve ilgisini çekmeyi amaçlamaktadır. Kitap kapağında, Şahmeran figürü merkez noktada konumlandırılmış ve etrafındaki tasarım unsurları bu figürü çevreleyecek şekilde düzenlenmiştir. Bu merkezci düzen Şahmeran'ın hikayedeki ana karakter olduğunu vurgulamakta (Resim 8, c) ve kapağa görsel bir odak noktası kazandırmaktadır. Kapsamlı renk paleti, zengin tonlar sunmakta; altın ve yeşil renkleri, Şahmeran'ın mistik ve kraliyetle bağlantılı doğasını etkili bir şekilde yansıtmaktadır. Renk geçişleri ve dokular, yılanın ve kadının ayrıntılarını belirginleştirirken, tasarıma derinlik ve zarafet kazandırmaktadır. Yılanın ayrıntılı dokusu ise hem tehditkâr hem de büyüleyici bir etki yaratmaktadır. Şahmeran figürü hem zarif hem de güçlü bir karakteri temsil etmekte ve kapakta bu figür, estetik bir şekilde tasvir edilerek, karakterin çekiciliği ve otoritesi vurgulanmaktadır.

Resim 9. (soldan sağa): (a) Şahmeran tiyatro afişi, (b) Şahmaran, film afişi, (c) GQ dergi kapağı

Alanya Belediyesi Tiyatro Müdürlüğü tarafından organize edilen “Şahmeran” adlı tiyatro oyunu için tasarlanan afişte, Şahmeran figürü illüstrasyon tekniğiyle yorumlanmıştır (Resim 9, a) ve Şahmeran'ın afişin merkezinde olması, mitin gücünü ve onun başrolde olduğunu ima etmektedir. Rihanna, GQ dergisinin Britanya baskısının kapağında yer almak üzere seçilmiştir ve fotoğraf çekiminde tema olarak yılanların kraliçesi Medusa'dan (Resim 9, c) ilham alınmıştır. Moda, müzik ve popüler kültürde, yılan ve kadın sembolizmi sıklıkla kullanılmakta, kadın ve yılanın birlikteliği gücün ve cazibenin simgesi olarak öne çıkmaktadır. Kadın sanatçılar, yılan figürünü güç ve bağımsızlık arayışlarını görselleştirmek için kullanmaya devam etmektedir. Örneğin, Taylor Swift gibi popüler sanatçılar, yılan sembolünü sahne

performanslarında kullanarak kadın gücü, yenilenme ve bağımsızlık mesajları vermiştir (Wannart, t.y.). Sanat ve tasarımda, yılan-kadın sembolizmi tarihsel anlamlarının ötesine geçerek kadınların özgürleşme, güçlenme ve kimliklerini keşfetme süreçlerinde yeni anlamlar kazanmıştır. Yılan, artık sadece tehlikenin veya baştan çıkarıcılığın sembolü değil, aynı zamanda dönüşüm, kendini keşfetme ve içsel güç simgesi olarak günümüz sanatına taşınmıştır.

Resim 10. (soldan sağa): (a) Snake Woman albüm kapağı, (b) Krişna illüstrasyon, (c) Psikeart dergi kapağı

Cherokee Hardrock'un 2023 yılında yayımlanan "Snake Woman" albümünün kapağı, alışlagelen tasarımlardan farklı olarak yılan temasına yoğunlaşan bir görsel sunarken albümdeki şarkılar genellikle korku, gizem ve doğaüstü temalar üzerinde durmakta, kapaktaki yılan figürü (Resim 10, a) bu temaların görsel bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Şarkıların içeriği tehlike, dönüşüm ve mistisizmi kapsayabilir ve kapağın tasarımı bu temaları güçlendirerek albümün genel atmosferini ve şarkıların ruhunu yansıtmaktadır. Krişna, Hinduizm'de şefkat tanrısı olarak bilinmektedir ve Kaliya yılanıyla mücadelesinin anlatıldığı tasvirde (Resim 10, b), zehirli yılanı Yamuna Nehri'nden çıkararak doğayı ve halkı koruma eylemiyle kötülüğü yok etme ve adaleti sağlama yeteneği simgelenmektedir (Soylenti Dergi, t.y.). Hint kültürünü doğrudan yansıtan tarz; canlı renkler, detaylı desenler ve simetrik kompozisyonlarla karakterize edilmektedir. Çizim tekniklerinde ise ince, detaylı çizgiler ve doku vurguları öne çıkarılmıştır. Havva'nın elinde elma tutması, genellikle yasak meyve olarak bilinen elmanın cennetteki yasağı ve insanların ilk günahını simgeleyen bir imge (Resim 10, c) olarak değerlendirilir. Bu ikonografik temsil, Batı sanatında, özellikle Rönesans döneminde yaygın olarak kullanılmakta olup, elma bilgelik, yasak ve düşüş temalarını sembolize etmektedir. Kayalıoğlu'na (2023) göre, meyve sembolizminin en belirgin örneği yaratılış mitlerinde, Âdem ve Havva'nın cennette kalabilmek için uzak durmaları gereken "yasak meyve" üzerinden görülür. Kutsal metinlerde günaha teşvik eden meyvenin kimliğine dair bilgi verilmemiş olsa da hem dini hem de kültürel mitlerle şekillenen görsel betimlemelerde elma, bu sembolik rolü üstlenmiştir. Psikiyatri ve Sanat dergisi kapağında, bu tematik durum ele

alınmış ve bulutlar üzerinde oturan kadın uhrevi konuları temsilen görselleştirilmiştir. Elma, olağan formunun dışında büyük ebatta kullanılarak vurgusu artırılmıştır, yılan sembolünün kadınla iç içe olması onunla iş birliği yaptığına işaret etmektedir.

Resim 11. (soldan sağa): (a) Yılan Prenses, (b) Medusa'nın çığlığı

Youtube platformunda OA Türkçe Peri Masalları kanalındaki “Yılan Prenses” masalı, genellikle klasik peri masalları (Resim 11, a) ve mitolojik unsurlarla harmanlanmış bir öyküyü anlatmaktadır. Yılan prenses figürü çoğunlukla gizemli, büyülü, lanetlenmiş bir yılan karakteri olarak karşımıza çıkmaktadır; masal prensesin başından geçen zorlukları, dönüşümleri veya bir laneti kırmak için verdiği mücadeleyi konu almaktadır. Bu tür öyküler genelde sevgi, fedakârlık, cesaret gibi temaları vurgulanmakta ve izleyicilere moral ve ders verici mesajları içermektedir. 2024 yılında İstanbul'daki Yerebatan Sarnıcı'nda gerçekleşen Medusa'nın Çığlığı Kostüm Sergisi “giyilebilir sanat” kavramının öncülerinden olan Başak Cankeş tarafından düzenlenmiştir. Sergide, mitolojik figür Medusa'dan (Resim 11, b) ilham alınarak tasarlanan kostümler, Cankeş'in “Medusa'nın Çığlığı” isimli dans performansı için oluşturulmuştur. Yılanlar ve Medusa başı gibi ikonik semboller, serginin ana temasını vurgulayan ve görsel bütünlüğü sağlayan önemli unsurlar olarak davetiyede yer almaktadır. Bu tasarım yaklaşımı, serginin sanatsal ve tematik içeriğini başarılı bir şekilde bir disiplin çerçevesinde yansıtmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Tarihsel süreçte yılan ve kadın sembolleri, bilgelik, bilinç, doğurganlık, yeniden doğuş, şifa, koruma, tehlike ve baştan çıkarma gibi çeşitli temalarla ilişkilendirilmiştir. Yunan mitolojisinde Medusa, Japon mitolojisinde Nure-onna, Yunan mitolojisinde Lamia ve Yahudi mitolojisinde Lilith kötü tasvir edilirken; Hindu mitolojisinde Naga Kanya, Çin mitolojisinde Nüwa ve Aztek mitolojisinde Cihuacoatl olumlu bir biçimde yüceltilmektedir. Bu durum, kadın figürlerinin ve kadınlık kavramının iki kültürde farklı şekillerde yorumlandığını göstermektedir. Örneğin, Nure-onna, yaşam ve ölümle ilişkili bir varlık olarak doğanın hem tehlikelerini hem de besleyici yönünü simgelerken; Lamia, kaybedilen çocukları ve intikam

arzusunu temsil ederek kadının kayıpları ve duygusal travmaları üzerinden güç ve tehdit unsuru haline gelmiştir. Lilith ise, erkek egemen mitolojide isyan eden bir figür olarak cinselliğin ve bağımsızlığın sembolüdür. Naga Kanya, doğurganlık ve koruma temalarını öne çıkarırken, Nüwa, yaratılış ve dengeyi sağlayan bir anaç figür olarak kadınların doğayla ilişkisini yüceltmektedir. Cihuacoatl'ın koruyucu nitelikleri, annelik ve doğurganlığın kutsallığını vurgularken, Medusa'nın laneti cinsellik ve güç arasındaki çatışmayı simgelemektedir. Bu figürler arasındaki farklılıklar, kadınlık ve güç dinamiklerinin kültürel bağlamda nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Yılan ve kadın sembolizmi tarihsel süreçte çeşitli tekniklerde geniş bir uygulama alanı bulmuş; bu durum sanat ve tasarıma da yansımıştır. Örneğin, Rubens'in "Kleopatra'nın Ölümü" eserinde yılan, Kleopatra'nın ölümünü simgelerken, bu durum onun kaderinin ve ölümlülüğünün bir ifadesidir. Dürer'in "Adam and Eve" gravüründe yılan, Havva'yı günaha teşvik ederek kadın figürünün zayıflığını ve insanlık tarihindeki düşüşü temsil etmektedir. Klimt'in "Hygieia" eserinde ise yılan, sağlık ve şifa ile ilişkilendirilerek daha olumlu bir sembolizme dönüşmüştür. Bu temalar kadın figürünün hem güçsüz hem de güçlü olma halleriyle, yılanın çok yönlü doğasıyla kadının kimliğini şekillendiren çeşitli bağlamları ortaya koymaktadır. Grafik tasarımda yılan ve kadın sembolünün kullanımı, kültürel ve psikolojik anlamlar taşımakta; yapılan araştırmalar, bu sembollerin film ve tiyatro afişleri, kitap ve dergi kapağı tasarımları, albüm kapakları ve illüstrasyonlar gibi alanlarda çeşitli tekniklerle ele alındığını göstermektedir. Yılan, genellikle bilgelik, dönüşüm ve cinsellik ile ilişkilendirilirken, kadın sembolü doğurganlık, güç ve koruma temalarını yansıtır; bir araya geldiklerinde, bu semboller karmaşık duygusal ve psikolojik dinamikler oluşturmaktadır. Yılan ve kadın sembollerinin birleşimi, izleyicilerde korku, tutku veya gizem gibi çeşitli duygusal tepkiler uyandırarak tasarımın etkisini güçlendirmektedir. Bu sembollerin tarihsel ve mitolojik bağlamlardaki derin kökleri, izleyicinin bu sembollerle bağlantı kurmasını sağlayarak zengin bir anlatı oluşturma imkânı sunmaktadır. Yılan ve kadın sembollerinin kombinasyonu tarihsel süreçte incelendiğinde sanat, tasarım ve kültürde kalıcı olduğu gözlemlenmiştir; bu kalıcılık sembollerin evrensel ve zamansız doğasından kaynaklanmaktadır. Yılan ve kadın sembollerinin sürekli evrimi hem bireysel hem de toplumsal düzeydeki derin temaları yansıtmaya devam edecektir; bu semboller, yalnızca geçmişin yansımaları değil, aynı zamanda geleceğin yönlendiricileri olarak da önem taşımaktadır. Yılan ve kadın sembollerinin sürekli evrimi, kültürel ve toplumsal değişimlerin bir yansımasıdır. Bu sembollerin sanat, tasarım ve kültürdeki kalıcılığı, onların derin ve çok boyutlu anlamlarını koruduğunu ve sürekli olarak yeniden yorumlandığını göstermektedir. Gelecekte de bu

semboller, değişen toplumsal dinamikler ve kültürel bağlamlar içinde yeni biçimlerde ortaya çıkacak, ancak temel temaları ve önemi her zaman geçerliliğini koruyacaktır. Böylece, yılan ve kadın sembollerinin kültürel mirasımızdaki vazgeçilmez yeri ve onların sembolik gücü, güçlü ve etkileyici bir şekilde vurgulanmaya devam edecektir. Teknolojinin gelişimi, yılan ve kadın sembollerinin anlamlarına sadık kalınarak sanal gerçeklik, video oyunları ve dijital sanat gibi alanlarda yeni ve yaratıcı biçimlerde temsil edilmesine olanak tanıyacaktır. Bu durum, sembollerin evrimini hızlandıracak ve modern kültürdeki yerini yeniden tanımlayacaktır. Sonuç olarak, yılan ve kadın sembolleri grafik tasarımda zengin bir içerik kaynağı olmayı sürdürecektir ve tasarımcılar, bu sembolleri estetik, kavramsal ve fonksiyonel amaçlarla kullanarak hem geleneksel hem de modern projelere anlam katmaya devam edeceklerdir.

Öneriler

Yılan ve kadın sembollerinin farklı kültürlerde nasıl yorumlandığına dair daha kapsamlı karşılaştırmalı analizler yapılabilir. Özellikle Doğu ve Batı mitolojilerindeki farklılıklar ve benzerlikler derinlemesine ele alınabilir. Sembollerin sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve dijital sanat alanlarında nasıl yeniden yorumlandığı incelenebilir; bu sayede geleneksel semboller, teknolojik gelişmeler ışığında nasıl evrimleştiğiyle birlikte ele alınabilir.

Sınırlılıklar ve güçlü yönler

Bu çalışma, yılan ve kadın sembollerinin tarihsel ve kültürel bağlamlarını grafik tasarım perspektifinden inceleyerek önemli katkılar sunmaktadır. Güçlü yönlerinden biri, geniş bir tarihsel ve mitolojik çerçevede ele alınarak farklı kültürlerdeki sembollerin karşılaştırmalı analizine yer verilmesidir. Ayrıca, sanat ve tasarım alanında bu sembollerin nasıl kullanıldığına dair kapsamlı bir değerlendirme sunması, çalışmanın akademik ve pratik değerini artırmaktadır.

Çalışma, kapsamı daraltmak amacıyla belirli kültürlerle ve mitolojilere odaklanmış olup daha geniş bir coğrafi perspektiften ele alınmamıştır. Farklı kıtalardaki yerel inançlar ve modern popüler kültürdeki yansımalar daha ayrıntılı incelenebilir. Bu durumlar, çalışmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, G. (2023). Klasik Türk Edebiyatı'nda yılan metaforu. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 41-56.
- Acar, O., & Bora, N. B. (2023). Taşlaşma motifi açısından Medusa ve Zülfü Mavi hikâyelerinin karşılaştırılması. *Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Belgü Dergisi (Özel Sayı)*, 314-320.
- Akkaya, M. A. (2022). Sanatta Lilith miti'nin dönüşümü. *Journal of Arts*, 5(1), 27-35. <https://doi.org/10.31566/arts.5.1.05>

- Altın Akkaya, M. (2023). Mitolojinin dönüşümleri doğrultusunda kadın arketiplerinin Osmanlı minyatürlerine yansımaları. *Art Vision*, 29(50), 42-52. <https://doi.org/10.5152/ArtVis.2023.2237123>
- Arslan, A. & Sungur, Ş. (2024). Türkiye’de sosyal bilgiler ve hayat bilgisi derslerinde değerler eğitimi konusunda yapılan lisansüstü tezlerin doküman incelemesi. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 10(1), 137-145. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10620631>
- Baysal Yurdakul, N. (2023). Türk halk hekimliğinde hayvan sembolizmi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 23(1), 187-200. <https://doi.org/10.32449/egetid.1280860>
- Baysan, B. (2023). *Eski Anadolu mitlerinde geçen canlı varlıklar ve sembolik değerleri (M.Ö. II. binyılın sonuna kadar)* [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://gcris.pau.edu.tr/bitstream/11499/56136/1/10590573.pdf>
- Becer, E. (2011). *İletişim ve grafik tasarım* (9. baskı). Dost Kitabevi.
- Çalış Zeğerek, E. (2020). Grafik tasarımda bir anlatım dili: Rebus tasarım. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 24, 127-139. <https://doi.org/10.17484/yedi.730685>
- Çelebi, N. (2023). Mezopotamya inanışlarında düalizme: Sin Şamaş örneği. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 219-236. <https://doi.org/10.61729/uhad.1345906>
- Çiftçi, P., & Kurt, A. (2023). Din, edebiyat, kültür bağlamında yılan ve tavus kuşu metaforu. *Uluslararası Dorlion Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (DASAD)*, 2(1), 257-278. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11637466>
- Danışman, B. & de Thorpe Millard, E. (2023). Gilgameş operası örnekleminde opera sanatında mitoloji. *Kesit Akademi Dergisi*, 9(37), 346-364. <https://doi.org/10.29228/kesit.73502>
- Demir, T. (2024). Türk halk inanış ve uygulamalarında yılanın işlevine mitolojik bir bakış. *Söylem Filoloji Dergisi*, 9(1), 75-88. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1431925>
- Demirci, A. (2014). Literatür taraması. Y. Arı & İ. Kaya (Ed.), *Coğrafya araştırma yöntemleri* (ss. 73-108). Coğrafyacılar Derneği.
- Duman, E. (2023). *Türk mitolojisinde kötü dişil varlıklar*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].
- Duydu, M., & Karabey Tekin, A. (2022). Türk mitolojisinde hayvan sembolizmi ve geleneksel “Şahmeran” figürünün sanata yansımaları. *İdil*, 96, 1208–1217. <https://doi.org/10.7816/idil-11-96-06>
- Eco, U. (2020). *Çirkinliğin tarihi* (1. baskı). Doğan Kitap.
- Ersoy, E. (2016). Anadolu kültürlerinin sembol olarak modern sanata yansımaları. *The Journal of Academic Social Science*, (27), 256-273. <https://doi.org/10.16992/ASOS.1183>
- Güçlü, D. (2024). Mitolojide kadınların kötücül temsilleri: Toplumsal cinsiyet stereotiplerinin yansımaları. *Türk Dünyası Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 99-113. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10850829>
- Hançerlioğlu, O., (1975), *İnanç sözlüğü*, Remzi, İstanbul.
- Karaman, Y. (2024). Murathan Mungan’ın *Geyikler Lanetler* adlı tiyatro eserinin arketipsel sembolizm açısından yorumu. *Söylem Filoloji Dergisi*, 9(2), 854-884. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1485895>
- Kayalıoğlu, S. (2023). İkonolojik bir biçim olarak nar ve sanatsal temsillerde kadın-nar alegorisi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (31), 167-191.

- Özcan Elçi, D. (2023). Ekofeminizmin mitolojik temelleri: Ana/doğa/bereket tanrıçaları ile kurulan bağ. *Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Belgü Dergisi (Özel Sayı)*, 84-94.
- Sivri, M., & Akbaba, C. (2018). Dünya mitlerinde yılan. *Folklor/Edebiyat*, 24(96), 53-64.
- Sungur, S. A., & Gorgoretti, B. (2024). 21. yüzyıl Türk operalarındaki mitolojik unsurlar ve opera-mitoloji-sürdürülebilirlik ilişkisi. *Conservatorium*, 11(1), 177-190. <https://doi.org/10.26650/CONS2024-1477782>
- Yavuz Kalın, S. Ş., & Selçuk, H. (2023). Türk ve Çin mitolojisindeki yaratılış mitlerinde Umay ve Nüwa imgeleri. *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 21, 204-225. <https://doi.org/10.29228/cahij.70331>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (t.y.). *Saltıkname'de yılanın tezahürleri ve düşündürdükleri* (s. 369-393).

Görsel Kaynaklar

- Bernini, G. L. (1660). *Medusa* [Heykel]. Musei Capitolini, Roma. Erişim tarihi: 21.09.2024. https://tr.wikipedia.org/wiki/Medusa#/media/Dosya:Medusa_Bernini_Musei_Capitolini.jpg
- Caravaggio. (n.d.). *Medusa*. Erişim tarihi: 21.09.2024. [https://en.wikipedia.org/wiki/Medusa_\(Caravaggio\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Medusa_(Caravaggio))
- Cherokee Hardrock. (2023). *Snake Woman* [Albüm]. Erişim tarihi: 14.09.2024. <https://cherokeehardrock.bandcamp.com/album/snake-woman>
- Çağdaş Drama Derneği Antalya. (2023). *Yılan Prenses | The Snake Princess in Turkish | Türkçe peri masalları* [Video]. YouTube. Erişim tarihi: 14.09.2024. <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=SeiN3DRsLMo>
- De Morgan, E. (1870-1875). *The Angel with the Serpent*. Wikimedia Commons. Erişim tarihi: 21.09.2024. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Evelyn_de_Morgan_-_The_Angel_with_the_Serpent,_1870-1875.jpg
- Dubois, L. J. J. (n.d.). *Illustration from Pantheon Égyptien* [Resim]. Erişim tarihi: 21.09.2024. https://tr.wikipedia.org/wiki/Wadjet#/media/Dosya:Illustration_from_Pantheon_Egyptien_by_Leon_Jean_Joseph_Dubois_digitally_enhanced_by_rawpixel-com_88.jpg
- Dürer, A. (1504). *Adam and Eve*. National Gallery of Art. Erişim tarihi: 21.09.2024. https://en.wikipedia.org/wiki/Adam_and_Eve#/media/File:Albrecht_D%C3%BCrер,_Adam_and_Eve,_1504,_NGA_6610.jpg
- Echidna [Resim]. (t.y.). Wikipedia. Erişim tarihi: 11.09.2024. https://tr.wikipedia.org/wiki/Ehidna#/media/Dosya:Echidna_-_parco_dei_mostri.jpg
- Erdoğan, M. K. (t.y.). *Şahmeran* [Kitap]. Hepsiburada. Erişim tarihi: 21.09.2024. <https://www.hepsiburada.com/sahmeran-mehmet-kemal-erdogan-pm-kkariyer16165>
- Giampietrino. (t.y.). *Kleopatra*. The Art History Project. Erişim tarihi: 21.09.2024. <https://www.arthistoryproject.com/artists/giampietrino/cleopatra/>
- Lamia [Resim]. (n.d.). Wikipedia. Erişim tarihi: 10.09.2024. <https://en.wikipedia.org/wiki/Lamia>
- Lilith [Resim]. (t.y.). Wikipedia. Erişim tarihi: 10.09.2024. [https://en.wikipedia.org/wiki/Lilith#/media/File:Lilith_\(John_Collier_painting\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Lilith#/media/File:Lilith_(John_Collier_painting).jpg)

- Medusa'nın Çılgılığı Kostüm Sergisi [Etkinlik]. (2022). Kultur Istanbul. Erişim tarihi: 10.09.2024.
<https://kultur.istanbul/medusanin-cigli-ki-kostum-sergisi-10-ocak-1-mart-tarihlerinde-yerebatan-sarnicinda/>
- Melusine [Resim]. (t.y.). Wikipedia. Erişim tarihi: 11.09.2024.
<https://tr.wikipedia.org/wiki/Melusine#/media/Dosya:Melusinediscovered.jpg>
- Naga Kanya Goddess [Makale]. (t.y.). EvaMratna. Erişim tarihi: 10.09.2024.
<https://evamratna.com/blogs/evamratna-blogs/naga-kanya-goddess>
- Nüwa ve Fuxi [Resim]. (t.y.). Wikipedia. Erişim tarihi: 10.09.2024.
https://tr.wikipedia.org/wiki/N%C3%BC_Wa#/media/Dosya:Anonymous-Fuxi_and_N%C3%BCwa3.jpg
- Nure-onna [Resim]. ((t.y.). Wikipedia. Erişim tarihi: 10.09.2024.
https://en.wikipedia.org/wiki/Nureonna#/media/File:Suushi_Nure-onna.jpg
- Psikeart. (2023). *Sadakat* [Dergi]. Psikeart. Erişim tarihi: 10.09.2024.
<https://psikeart.com/tumsayilar/dergiler/psikeart/sayi-94-sadakat/>
- Piero di Cosimo. (n.d.). *Portrait of Simonetta Vespucci*. Google Art Project. Erişim tarihi: 21.09.2024.
https://en.wikipedia.org/wiki/Portrait_of_Simonetta_Vespucci#/media/File:Piero_di_Cosimo_-_Portrait_de_femme_dit_de_Simonetta_Vespucci_-_Google_Art_Project.jpg
- Rubens, P. P. (t.y.). *Cleopatra*. Wikimedia Commons. 21.09.2024.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Peter_Paul_Rubens_-_Cleopatra_-_WGA20331.jpg
- Şener, A. (2022, Ekim 18-22). *Edebiyat ve mitoloji ilişkisi bağlamında kırgız romanında yılan*. 20. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Bişkek / Kırgızistan.
- Tokyürek, H. (2016). Eski Uygur Budist metinlerinde şeytan, yılan, kadın ilişkisi. *Journal of Turkology*, 26(1), 301-310. <https://doi.org/10.18345/tm.65602>
- Toulouse-Lautrec, H. de. (1875). *Jane Avril*. İstanbul Sanat Evi. 21.09.2024.
<https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-t/toulouse-lautrec-henri-de/henri-de-toulouse-lautrec-jane-avril-1875/>
- Unknown. (n.d.). *Beyazperde dizileri* [Fotograf]. Erişim tarihi: 14.09.2024.
<https://www.beyazperde.com/diziler/dizi-33179/fotolar-detay/?cmediafile=21975552>
- Unknown. (t.y.). *Cihuacōātl statue* [Heykel]. Museo Nacional de Antropología, Meksiko. Erişim tarihi: 21.09.2024.
[https://en.wikipedia.org/wiki/Cihuac%C5%8D%C4%81tl#/media/File:Cihuacoatl_statue_\(Museo_Nacional_Antropologia\).JPG](https://en.wikipedia.org/wiki/Cihuac%C5%8D%C4%81tl#/media/File:Cihuacoatl_statue_(Museo_Nacional_Antropologia).JPG)
- Unknown. (t.y.). *Krisna, Şefkat Tanrısı* [Makale]. Soylent Dergi. Erişim tarihi: 10.09.2024.
<https://www.soylentidergi.com/krisna-sefkat-tanricasi/>
- Unknown. (t.y.). *Şahmeran* [Afiş]. Alanya Belediyesi. <https://tiyatro.alanya.bel.tr/Oyunlar>
- Unknown. (t.y.). *Snake Club: Revenge Of The Snake Woman* [Film]. Erişim tarihi: 10.09.2024.
<https://www.filmvandaag.nl/film/84482-snake-club-revenge-of-the-snake-woman>
- Unknown. (t.y.). *Woman and snake* [Dergi kapağı]. Erişim tarihi: 10.09.2024.
<https://www.magazinecult.com/products/gq-italia-magazine-february-2014-rihanna-pete-doherty-bradleycooper>

Wikiwand. (t.y.). *Portrait of Simonetta Vespucci*. Erişim tarihi: 21.09.2024.
https://www.wikiwand.com/en/articles/Portrait_of_Simonetta_Vespucci

Yıldızeli, İ. E. (2020). Âdem ve Havva ikonografisinin, Rönesans Avrupası ve İslam coğrafyasının görsel betimlemeleriyle karşılaştırılması. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 9(73), 1434–1454. <https://doi.org/10.7816/idil-09-73-07>

Yöndemli, S. (2006). *Mitoloji ve ikonografi: Simgelerin anlamları*. İstanbul: İnkilap Kitabevi.

(1981). *Clash of the Titans* [Film]. Erişim tarihi: 21.09.2024.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Titanlar%C4%B1n_Sava%C5%9F%C4%B1_%28film,_1981%29#/media/Dosya:Clash_of_the_titans.jpg

İnternet Kaynakları

Soylenti Dergi. (t.y.). *Krisna, Şefkat Tanrısı*. Soylenti Dergi. Erişim tarihi: 10.09.2024,
<https://www.soylentidergi.com/krisna-sefkat-tanricasi/>

Wannart. (t.y.). *Taylor Swift'in yeni klipi yayınlandı*. Erişim tarihi: 21.09.2024.
<https://wannart.com/icerik/2414taylor-swiftin-yeni-klipi-yayinlandi>

KATKI ORANI CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR CONTRIBUTORS
Fikir ve Kavramsal Örgü Idea or Notion	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak Form the research hypothesis or idea	Özlem KUM
Tasarım Design	Yöntem ve araştırma desenini tasarlamak To design the method and research design.	Özlem KUM
Literatür Tarama Literature Review	Çalışma için gerekli literatürü taramak Review the literature required for the study	Özlem KUM
Veri Toplama ve İşleme Data Collecting and Processing	Verileri toplamak, düzenlemek ve raporlaştırmak Collecting, organizing and reporting data	Özlem KUM
Tartışma ve Yorum Discussion and Commentary	Elde edilen bulguların değerlendirilmesi Evaluation of the obtained finding	Özlem KUM
Destek ve Teşekkür Beyanı/ Statement of Support and Acknowledgment		
Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve/veya destek alınmamıştır. No contribution and/or support was received during the writing process of this study.		
Çatışma Beyanı/ Statement of Conflict		
Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur. Researchers do not have any personal or financial conflicts of interest with other people and institutions related to the research.		
Etik Kurul Beyanı/ Statement of Ethics Committee		
Bu çalışma kapsamında herhangi bir deneysel uygulama, bireylerle doğrudan etkileşim ya da kişisel veri toplama süreci gerçekleştirilmemiştir. Araştırmada yalnızca betimsel analiz yöntemiyle literatür taraması ve doküman incelemesi yapılmıştır. Ayrıca, internet ortamından rastgele seçilen 11 kadın figürü ve yılan sembolizmine ait görseller doküman analizi tekniğiyle değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışma, insan katılımcılardan veri toplamayı içermemektedir. Dolayısıyla 2020 yılı itibarıyla Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenen etik ilkeler doğrultusunda, bu araştırma için etik kurul onayı alınması gerekmemektedir. Within the scope of this study, no experimental application, direct interaction with individuals or personal data collection process was carried out. In the study, only literature review and document analysis were conducted with descriptive analysis method. In addition, 11 randomly selected images of female figures and snake symbolism from the internet were evaluated through document analysis technique. In this context, the study does not involve data collection from human participants. Therefore, as of 2020, in line with the ethical principles determined by the Council of Higher Education (YÖK), ethics committee approval is not required for this research.		

Bu eser [Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ile lisanslanmıştır.